

Uchwała Nr 44/2023
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 12 stycznia 2023 r.

w sprawie Planu działalności Narodowego Centrum Nauki na Rok 2023

Po rozpatrzeniu, na wniosek Ministra Edukacji i Nauki z dnia 19 grudnia 2022 r. (pismo DN.WN. 0773.2.2022.4.RM), *Planu działalności Narodowego Centrum Nauki na rok 2023* (dalej Plan działalności), stosownie do art. 330 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574, z późn. zm.), Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego (dalej Rada Główna lub RGNiSW) **opiniuje pozytywnie przedłożony dokument**, formułując jednocześnie uwagi, które zdaniem Rady Głównej mogą korzystnie wpłynąć na efektywność działań NCN.

UZASADNIENIE

Plan działalności Narodowego Centrum Nauki na Rok 2023, przyjęty uchwałą Rady NCN nr 125/2022 w dniu 8 grudnia 2022 r., obejmujący 43 strony tekstu i według deklaracji autorów sporządzony według schematu uzgodnionego z Ministerstwem Edukacji i Nauki w 2014 r., zawiera *wartości planistyczne dla lat 2017-2023*. Narodowe Centrum Nauki jest agencją, która od 12 lata wspiera działalność naukową w Polsce w zakresie badań podstawowych poprzez przeprowadzanie otwartych konkursów na projekty badawcze. Największą wartością NCN jest jego autonomiczność i niezależność w działaniu, wzorowane na rozwiązaniach przyjętych przez najlepsze agencje badawcze w świecie. Plany działalności NCN i nadzór nad ich realizacją są powierzane kadencyjnie zmieniającym się reprezentantom polskiego środowiska naukowego.

Dotychczasowe wyniki działalności NCN uwiarygodniają plany na rok 2023, które w znakomitej większości są kontynuacją przyjętych wcześniej rozwiązań. Pomimo stagnacji środków budżetowych, przeznaczonych na badania podstawowe, NCN przeprowadza i planuje przeprowadzać w roku 2023 konkursy na projekty badawcze: Preludium, Preludium Bis, Sonata, Sonata Bis, Opus, Maestro. Na podkreślenie zasługuje oferta NCN dla młodych naukowców, skierowana do nich bezpośrednio – konkursy Preludium, Preludium Bis, Sonata, Sonata Bis, a także umożliwiająca im start w otwartym dla każdego konkursie Opus. W roku 2023 będzie kontynuowany konkurs Miniatura przeznaczony dla osób, które dotychczas nie kierowały projektami badawczymi. Konkursem, wspierającym mobilność młodych kadr naukowych, jest program Sonatina, gdzie m.in. wymaga się zatrudnienia kierownika projektu w pełnym wymiarze czasu pracy na podstawie umowy o pracę w podmiocie innym niż podmiot, w którym uzyskał on stopień naukowy doktora.

W 2023 r. utrzymuje się obniżana od lat liczba konkursów. O granty typu Sonata, Sonata Bis, Maestro można aplikować raz w roku, o Opus - dwa razy. Brakuje konkursów adresowanych do naukowców na „średnim” etapie rozwoju kariery naukowej lub konkursu pozwalającego na utrzymanie i rozwój zespołu badawczego w ramach kontynuacji grantu Sonata Bis.

Należy docenić wysiłki NCN dotyczące transparentności i niezależności oceny projektów przez powoływanie recenzentów prawie wyłącznie spoza polskiego środowiska naukowego oraz podejmowanie ostatecznych decyzji w wyniku dyskusji wieloosobowych paneli przypisanych do rozstrzygnięcia konkretnego konkursu i zmieniających się z konkursu na konkurs. Niewyjaśnioną pozostaje jednak wskazywana przez RGNiSW w roku ubiegłym kwestia doboru recenzentów, w tym recenzentów zagranicznych. Choć uważa się, że szerokie zaangażowanie recenzentów zagranicznych jest cenne, to w odniesieniu do wybranych dyscyplin może budzić obawy nieadekwatnej oceny wniosków.

Warto podkreślić działania NCN ukierunkowane na umiędzynarodowienie nauki. Wyraża się to aktywną rolą NCN w organizacji w roku 2023 kilkunastu wspólnych konkursów międzynarodowych na projekty badawcze oraz w nadzorze nad finansowaniem i realizacją projektów wyłonionych przed rokiem 2023. W tym obszarze NCN współpracuje z agencjami badawczymi w świecie.

Przy koniecznych ze względu na inflację wyższych środkach na pojedynczy grant, brak zwiększenia finansowania NCN obniża w konsekwencji już i tak niski wskaźnik sukcesu i nie pozwala na podniesienie poziomu kosztów pośrednich w projektach. W latach 2015-18 budżet NCN wzrósł o ponad 40%, podczas gdy od 2018 do 2023 zaledwie o 13%. W 2015 roku dotacja NCN wyniosła 871 mln złotych, w 2018 - 1,226 mld, a w roku 2022 - 1,392 mld złotych i taka pozostaje. Prognozowany w planie NCN wskaźnik sukcesu w pozyskiwaniu środków jest przedstawiony niespójnie (we wprowadzeniu widnieje jako spadek, na str. 5 jako zwiększenie wskaźnika). Ta niespójność natury redakcyjnej (lub oceny szans) wymaga korekty przed publikacją planu. Mierzalnym skutkiem braku wzrostu środków NCN jest znaczący spadek wskaźnika sukcesu w konkursach NCN (w 2017 r. wynosił on ok. 26%, w 2020 – 16% i dalej spada).

W planie NCN na rok 2023 brakuje rozwiązań umożliwiających realizację toczących się projektów naukowych, których koszty wzrosły w związku z inflacją w sposób nieprzewidywalny w momencie aplikacji o grant. Oznacza to, że potencjalnie pewien procent prac nie będzie wykonany. Wskazany byłby program interwencyjny umożliwiający suplementację brakujących środków, po należyтым udokumentowaniu wzrostu cen i stanu realizacji projektu.

W przedstawionym planie na rok 2023 brakuje także rozwiązań wskazujących na zwiększenie uposażenia naukowców (np. poprzez zwiększenie dopuszczalnej wysokości stypendiów i wynagrodzeń etatowych/dodatkowych; podniesienie limitów wynagrodzeń dodatkowych), które pozwoliłyby na utrzymanie realnej stopy życia pracowników nauki na poziomie sprzed roku. Nie odpowiada to dynamice wzrostu wartości nominalnej przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej. Brak instrumentów finansowych wspierających zwiększenie wynagrodzenia naukowców oznacza, że w ujęciu realnym odnotowujemy rekordowy spadek wynagrodzeń finansowanych przez NCN.

W planowanym podziale budżetu kolejny raz nie przedstawiono ramowego podziału kwot zaplanowanych na poszczególne dziedziny, dyscypliny i panele. Choć całość planu działalności NCN na rok 2023 jest zbliżona do planów z lat poprzednich, to w związku ze zmianami sytuacji politycznej i gospodarczej plany NCN na rok 2023 **nie spełniają oczekiwań środowiska w zakresie wprowadzania nowych rozwiązań finansowych wspierających naukowców.** W tym przypadku podobieństwo planów (i sprawozdań) z kolejnych lat niesie konstatację negatywną: postulaty środowiska nie skłaniają Centrum do modyfikacji planów i sposobu ich przedstawienia instytucjom zewnętrznym, m.in. RGNiSW.

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego zdaje sobie sprawę, iż bez znacznego wzrostu środków przeznaczonych na badania podstawowe (i ogólnie na badania) w Polsce trudno sobie wyobrazić podejmowanie przez NCN nowych zadań. Rada Główna pragnie podkreślić, że bez radykalnego zwiększenia finansowania badań, w tym budżetu NCN, nauce w Polsce grozi ogólna zapaść, w tym znaczne ograniczenie zadań realizowanych przez Narodowe Centrum Nauki.

Uchwałę otrzymuje Minister Edukacji i Nauki.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Marcin Pałys